ResearchGate

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: https://www.researchgate.net/publication/325257849

MEDENİ DURUMUN VE EĞİTİMİN KADINLARIN İŞGÜCÜNE KATILIMINA ETKİSİ: TÜİK VERİLERİ ÜZERİNE AMPRİK BİR ÇALIŞMA

Article *in* the Journal of Academic Social Sciences · January 2018

DOI: 10.16992/ASOS.13694

CITATIONS
3

READS
158

1 author:

Ayşe Meriç Yazici
Gelisim Üniversitesi
67 PUBLICATIONS **90** CITATIONS

SEE PROFILE

All content following this page was uploaded by Ayşe Meriç Yazici on 31 January 2021.

The user has requested enhancement of the downloaded file.

ASOS JOURNAL
The Journal of Academic Social Science

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 6, Sayı: 70, Mayıs 2018, s. 452-464

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date
03.04.2018

Yayınlanma Tarihi / The Publication Date
20.05.2018

Ayşe Meriç YAZICI
İstanbul Aydın Üniversitesi (Mezun), İşletme
aysemericyazici@hotmail.com

MEDENİ DURUMUN VE EĞİTİMİN KADINLARIN İŞGÜCÜNE KATILIMINA ETKİSİ: TÜİK VERİLERİ ÜZERİNE AMPRİK BİR ÇALIŞMA

Öz

Ekonomik kalkınmanın en önemli koşulu üretim faktörlerinin olabildiğince yüksek düzeyde ve verimlilikte kullanılmasıdır. Ancak, bu faktörlerin başında gelen işgücünün kullanımında dünyanın bütün ülkelerinde cinsiyet açısından, erkeklerin lehine dengesiz bir durum söz konusudur. Kadınların toplumsal ve ekonomik yaşama katılımları ile toplumsal ve ekonomik kalkınmadan yararlanma biçimleri ve ölçüleri doğru orantılı değildir. Çalışmamızda bağımsız değişkenler olan evlenme sayısı, boşanma sayısı, genel işsizlik oranı, kadın işgücü sayısı ve kadınların eğitim düzeyi seviyesinin bağımlı değişkenler olan kadınların işgücüne katılma oranları ve kadınların istihdam oranlarına etkisi araştırılmıştır. Araştırma geniş kapsamda Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK), Türkiye geneli için 1988-2016 yılları arasında yayınladığı değişkenlerin analiz edilmesiyle ele alınmaktadır. Çalışmada ilk olarak literatür taraması yapılarak kavramsal ve teorik çerçevesi incelenmiş, daha sonra 1988-2016 yıllarına ait değişkenler analiz edilerek medeni durum, genel işsizlik oranı ve eğitim seviyesinin kadının işgücü katılma oranı ve istihdam oranına etkisi araştırılmıştır.

Anahtar kelimeler: kadının işgücüne katılma oranı, kadın istihdam oranı, evlenme sayısı, boşanma sayısı, işsizlik oranı, eğitim düzeyi.

THE EFFECT OF MARITAL STATUS AND EDUCATION ON FEMALE LABOR FORCE PARTICIPATION: AN EMPIRICAL STUDY ON TUIK DATA

Abstract

An essentialcondition for economic development is the use of production factors as efficiently and effectively as possible. However, one of the leading factors, the use of the labor force is distributed unevenly in favor of men in all countries of the world. The proportion of the participation of women in social and economic life and their utilization of these features are not directly proportional. In our study, the effect of the number of marriages, number of divorces, general unemployment rate, the number of female labor force and education level of women, as independent variables, on dependent variables; labor force participation rates and employment rates of women were investigated. In general, the study deals with analyzing the variables published for the whole Turkey from 1988 to 2016 by Turkish Statistical Institute (TUIK). Initially, the conceptual and theoretical frame work of the study were structured, and the literature was reviewed and then the variables related to the years 1988-2016 were analyzed.

Keywords: labor force participation rate, employment rate, number of marriages, number of divorces, unemployment rate, education level.

1. Giriş

Ekonomik kalkınmanın tüm dünyada kabul edilen birincil faktörü üretimdir. Üretim faktörlerinin etkin ve verimli kullanılması ekonomik kalkınmayı da beraberinde getirir. Etkinlik ve verimlilik (effectiveness and efficiency) kamu ve işletme yönetim biliminin şekillenmesini sağlayan iki temel kavramdır. Kaynaklarını etkin ve verimli kullanan işletmeler kar ederler, aynı şekilde kaynaklarını etkin ve verimli kullanan kurumlar amaç ve hedeflerine ulaşırlar. Bir işletmenin veya kurumun en önemli sermayesi insan sermayesidir. TÜİK (2016) verilerine göre Türkiye nüfusunun %49,8'i kadındır. Diğer bir ifadeyle Türkiye'nin insan sermayesinin yarısı kadınlardır. Ancak bu oranın istihdam konusunda aynı oranda temsil edilememesi Türkiye için ve diğer ülkelerin birçoğu için söz konusudur (Özer ve Biçerli, 2003-2004).

Kadınların toplumda oynadıkları rollerinden dolayı işgücüne katılımlarının hem ekonomik hem de sosyal etkileri vardır. Ekonomik olarak yoksulluğun azaltılmasında etkin olurken, sosyal olarak da ekonomik özgürlüğünü eline almış kadınların hem aileleri hem de toplum için daha faydalı olacakları aşikârdır.

Genel olarak 2. Dünya savaşı, kadınların işgücüne katılımı konusunda bir dönüm noktası olarak görülmektedir. Gelişmiş ülkelerde savaş sonrasından başlayarak günümüze kadar kadınların işgücüne katılımı tutarlı bir şekilde artarak devam etmiştir. Bu oranlar gelişmiş ülkelerde daha fazla gerçekleşmiştir. Dünyadaki bu trendin aksine Türkiye'de kadınların iş gücüne katılım oranları aynı tutarlı artışı gösterememiştir. Aksine kadınların işgücüne katılım oranları son 20 yıldır gerileme göstermektedir (Kızılgöl, 2012).

Bu zıtlık, Türkiye'de kadın istihdamının temel sorun alanlarından biri olarak varlığını sürdürdüğünün en önemli kanıtıdır. Dikkat çekici bu zıtlık ve ekonomik olarak temel sorun

alanlarından biri olmasına rağmen, ve akademik olarak da araştırmacıların ilgisini çeken bir alan olması, Türkiye'de bu konuyu anlamaya ve çözüm yolları önermeye odaklı yapılan çalışmaların, gelişmiş ülkeler için yapılan çalışmalara kıyasla çok düşük düzeyde kaldığı da başka bir tezat teşkil etmektedir (Kılıç ve Öztürk, 2014).

Bu çalışma bu zıtlığı anlamayı sağlayacak bir katkıyı, makro değişkenleri inceleyerek yapmak üzere tasarlanmıştır. Bu çalışmanın amacı, Türkiye'nin ekonomik kalkınması için hayati önemi olan insan sermayesinin yarısını oluşturan kadınların işgücüne katılımı ve istihdamlarına etki eden makro değişkenlerin neler olduğunu tespit etmek ve bu doğrultuda çözüm önerileri sunmaktır. Bu etkenleri tespit edebilmek için Türkiye İstatistik Kurumunun, 2007-2016 yılları arası için yayınladığı verilerden elde edilen değişkenler analiz edilecektir. Analize tabi tutulacak değişkenler kadınların işgücüne katılım sayıları, kadın istihdam sayıları, kadınların medeni durumları ve kadınların ortalama eğitim düzeyleridir. Çalışmanın ilk bölümünde genel olarak dünyada ve özelde Türkiye'de kadınların işgücüne katılması ve istihdamı ile ilgili yapılan çalışmalar ele alınmış ve literatür taraması yapılmıştır. Literatür taramasından sonra çalışmanın yöntemi ve veri setine ilişkin bilgiler verilmiş ve yapılan analizlerin sonuçları paylaşılmıştır. Son bölümde ise analizlerden elde edilen sonuçlar literatürdeki diğer çalışmalarla karşılaştırılarak tartışılmıştır.

2. Literatür Taraması

Kadınların işgücüne katılımı konusunda 2. Dünya Savaşı paradigmaların değiştiği bir kırılma noktası olmuştur. Savaşa giden erkeklerden dolayı ortaya çıkan işgücü kadınlar tarafından doldurulmak zorunda kalınmıştır. Bu süreçte kadınları iş ortamına çekmek için özendirici uygulamalar da devreye sokulmuştur (Smith ve Ward, 1985).

Bir devrim olarak nitelenen bu gelişme, Amerika Birleşik Devletleri'nden sonra dünya genelinde de yayılmaya başlamıştır (Mincer, 1958).

Bu yayılma dünyadaki gelişmiş ülkelerde çok hızlı gerçekleşirken, gelişmekte olan ülkelerde ise biraz daha yavaş olmaktadır (Standing, 1999).

1960-1981 yılları arasındaki işgücü katılımını uluslararası olarak karşılaştıran Sorrentino (1983), 1960 yılından sonra Kuzey Amerika'da, Avusturalya, İsveç ve İngiltere'de kadınların işgücüne katılımı güçlü ve sürekli bir artış gösterdiğini belirtmektedir. Fransa ve İtalya'da ise kadınların işgücüne katılımındaki artış 1970'lerden sonra başlamıştır. Japon ve Alman kadınları için ise bu artış 1970'lerin sonlarında gerçekleşmiştir.

Sündstrom ve Stafford (1992), Avrupa ülkeleri arasında 1980 ile 1990 yılları arasında İsveç'in hem en yüksek kadın istihdamı oranına sahip olması hem de en yüksek doğurganlık oranına sahip olmasının tamamen bir tesadüf olup olmadığını araştırmışlardır. Zira literatürde doğurganlık ve kadın işgücü oranları birbiriyle negatif ilişkili değişkenler olarak belirtilmektedir (Bumpass, 1990; Olsen, 1994).

Dolayısıyla bu zıtlık araştırmaya değer görülmüştür. Araştırmacılar yaptıkları çalışmalarda bu ilgi çeken durumun İsveç'teki kadın istihdamına yönelik kamu politikaları olduğunu tespit etmişlerdir. Buna göre; 1974 yılında İsveç, hem anneye hem de babaya ücretli doğum izni veren ilk ülke olmuştur. İlk başlarda altı ay olarak başlayan bu ücretli izin, 1990 yılına gelindiğinde 15 ay olarak düzenlenmiştir. Ücretli doğum izninin yanında günlük kreş, esnek çalışma saatleri, çocuklu ailelere ekonomik destek ve vergi düzenleme politikaları da bu konuda etkili olan poli-

tikalar olarak tespit edilmiştir. Olsen (1994) doğurganlık ve ABD'deki iş gücü başlıklı çalışmasında, doğurganlık ile iş gücü arasında çok güçlü bağlantılar olduğunu savunmaktadır. Bu bağın en güncel olanı evdeki çocukların kadınların işgücüne katılımını azaltma eğilimidir. Diğer bir bağ ise kadının kariyer ve ev hayatı ve çocuk bakımı arasındadır. Yaşı küçük çocuğun evde olmasının kadının çalışmasını engellediği gerçeğinden dolayı, kadınların çocuk sahibi olmak ve ev hayatından ziyade kariyer isteklerine doğru bir değişim gösterdiğini belirtmektedir. ABD'deki kadının işgücüne katılımı ile ilgili tarih 2. Dünya savaşı ile dramatik bir değişikliğe uğramıştır. Kadının iş gücüne katılımı 1940'lı yıllara kadar çok yavaş bir hızda artış gösterirken, 2. Dünya savaşında keskin bir artış gözlemlenmiştir. Savaş sonrası ise tekrar eski artış hızına dönüş gözlemlenmiştir. ABD'deki genç kadınlar arasında ise kariyere odaklanma daha fazla görünmektedir. Bundan dolayı genç kadın nüfusu arttıkça, doğurganlık oranlarında da azalma göze çarpmaktadır. Çınar(1994), İstanbul'da evde çalışan kadınlar üzerinde yaptığı çalışmada evde çalışan kadınları vasıfsız kent göçmenleri ve gizli istihdam olarak tanımlamıştır. Bu çalışmada Çınar evlerinde ülke içi ve uluslararası pazar için dikiş diken ve nakış işleri yapan kadınların resmi olmayan istihdamının önemine dikkat çekmektedir. Çınarın alan çalışmasına göre 1989 yılı için tahmini İstanbul'da 88.000 evde çalışan kadın olduğu şeklindedir ve bu çalışma şekli genel olarak göçle gelen kadınlar arasında yaygındır. Başlevent ve Onaran (2003) hane halkı işgücü anketi veri setini ve 1988 ve 1994 yıllarına ait kent veri setini kullanarak evli kadınların işgücüne katılımını analiz etmişlerdir. İstihdam ve katılım olasılıkları evli kadınlar için 40'lı yaşlarda maksimuma ulaşmaktadır. Kadınların işgücüne katılımında negatif etkisi olan bir diğer etken ise çocuk sayısı olmuştur. Başlevent ve Onaran (2004), Türkiye'deki kadınların işgücüne katılımlarında ihraç odaklı büyümenin etkilerini incelemişlerdir. Araştırmacıların 2001 yılı Hane Halkı İşgücü Anketi analizlerine göre Türk kadını genel olarak tarım sektöründe istihdam edilmektedir (%61). Ve kadınların kentsel istihdamı ise %18 civarındadır. Kentsel istihdamın %9,4'ü kendi işinde çalışırken, %9,7 si ise ücretsiz aile işçilerdir. Aynı veri setine göre Türkiye'de istihdam edilen kadınların %34,7'si hiçbir sosyal güvenlik kurumuna kayıtlı değildir. Araştırmacılar çalışmalarında ihraç odaklı büyümenin ise kadın istihdamı ile pozitif olarak ilişkili olduğunu tespit etmişlerdir. Buğra ve Yakut-Çakar (2010) Türkiye'deki kadın istihdamını, yapısal değişim ve sosyal politika çevresi kavramlarıyla değerlendirmişlerdir. Araştırmacılara göre tüm dünyada kadın istihdamı oranları artarken, Türkiye ise nadir istisnalardan birisi olmuştur. Kadın istihdam 1988 yılında Türkiye'de yüzde 33,1 iken, 2007 yılında ise yüzde 23'e düşmüştür. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) 2007 verilerine göre kadın ekonomik aktivitesi Türkiye'nin altında olan sadece altı ülke vardır ve bunlar Ürdün, Mısır, Fas, Yemen, Umman ve Suudi Arabistan'dır. Contreras ve Plaza (2010) kültürel yapısı ile Türkiye'ye benzerlik gösteren Şili'de kadınların istihdamına etki eden kültürel ve demografik değişkenleri incelemişlerdir. Verilere göre Şili'de kadın istihdamı 1980 ile 2007 yılları arasında OECD ülkelerine göre sürekli düşük olmuştur. OECD ülkeleri için bu oran 1980'de yüzde 53'ten, 2007 yılında yüzde 61'e yükselmiştir. Şili'de ise, bu oranlar yüzde 37 seviyelerinde kalmıştır. Şili'de kültürel yapının kadınların işgücüne katılımı ve istihdamını etkileyen önemli etkenler olduğu dile getirilmektedir. Şili'de aile yapısı otoriter erkek figürü etrafında şekillenmektedir. Şili'de İşgücü ile ilgili düzenli yapılan anket verilerinin analiz eden araştırmacılar kadının eğitim seviyesi yükseldikçe işgücüne katılım oranının da yükseldiğini tespit etmişlerdir. Yaş faktörü de istatistiksel anlamlı çıkan diğer bir değişken olmuştur. Ancak bu ilişki doğrusal bir ilişki değil iç bükey bir ilişki olarak bulunmuştur. Belli bir seviyeye kadar kadının yaşı arttıkça işgücüne katılımı artmakta ancak belli bir yaştan sonra ise bu katılım azalmaktadır. Okul çağına girmemiş çocuğun olması da kadının işgücüne katılımına negatif olarak etki eden diğer bir faktör olarak

bulunmuştur. Kadının evli olması veya bir partnerinin olması da kadın istihdamını olumsuz etkileyen diğer bir değişken olarak bulunmuştur. Genre, Salvador ve Lamo (2010) çalışmalarında Avrupalı kadınların çalışma ve çalışmamalarının nedenlerini araştırmışlardır. Çalışma dizaynlarında kadınları yaş grubu olarak üçe bölerek incelemişlerdir. Her üç yaş grubu için işgücü pazarındaki kurumların katı disipliner yapıları kadınların işgücüne katılımını olumsuz olarak etkileyen bir değişken olarak tespit edilmiştir. Kadınların en önemli ikilemlerinden olan annelik ve kariyer konusunda bu ikilemi azaltacak, kadına bu konuda yardımcı olacak doğum izni gibi uygulamaların kadınların işgücüne katılımına katkı yaptığı bulunmuştur. Genç yaş grubundaki kadınlar için 1980 ile 1990 yılları arasındaki işgücüne yoğun katılımı açıklayan önemli bir faktör yarı zamanlı çalışma gibi işin esnek yapısı olarak tespit edilmiştir. Eğitim kurumlarına kayıt olma da genç yaş grubundaki kadınların işgücüne katılımının azalmasındaki temel nedenlerden birisi olarak bulunmuştur. Orta yaş grubundaki kadın grubu için doğurganlık değişkeni kadının işgücüne katılımını engelleyen anlamlı bir değişken olarak tespit edilmiştir. Yaşlı gruptaki kadınlar için ise genel olarak hayatlarındaki davranışlar işgücüne katılımda etkili olmaktadır. Başka bir ifade ile yaşlı grubundaki kadınlar daha önceki yıllarda çalışmamışlarsa, ilerleyen yaşlarda da işgücüne katılmamaktadırlar. Kadınların işgücüne katılımıyla ilgili World Bank (2010) verilerine göre, Norveç yüzde 62, Danimarka yüzde 60 ve İsveç yüzde 59'luk oranlarla başı çekmektedirler. Kısaca MENA olarak adlandırılan Ortadoğu ve Kuzey Afrika bölgesi ise işgücü istatistiklerinde cinsiyet farkının uçurum olduğu bir bölge olarak tanımlanmaktadır (İLO, 2012; İLO, 2010).

Türkiye'de bu bölgedeki ülkelerden işgücündeki cinsiyet uçurumu açısından farklı değildir. Türkiye'de kadınların işgücüne katılım yüzde 28'lik bir oranda bulunmaktadır. Türkiye'de kadın istihdamı ile ilgili bu düşük oran tarihsel bir gerçekliktir. Bunun nedenleri ise kötü çalışma koşulları ve düşük ücret olarak gösterilmektedir (Makal, 2010; Kılıç ve Öztürk (2014).

İlkkaracan (2012) kadınların işgücüne katılımı konusundaki uçurumun azaltılması, kadınların ekonomik otonomilerini kazanmalarının önündeki engellerin kaldırılması konusunda çok yönlü ve entegre bir yaklaşımın gereğine vurgu yapmaktadır. Bu çok yönlü yaklaşım, makroekonomik çevre, kurumlar, cinsiyet fikri ve kadınların tercihlerinin çeşitliliği gibi konuları ele almalıdır. Bu konudaki politikalar kadının eğitimini artırmaya yönelik politikalar olabilir; çocuk bakımı ve yaşlı bakımının desteklenmesi, anne-baba ücretli doğum izinleri, aktif uzlaştırma önlemleri, cinsiyet rollerinin transformasyonu, resmi olmayan istihdama karşı sürdürülebilir önlemler ve istihdamı artırmayı önceleyen makroekonomik politikalar. Meltem Dayıoğlu ve Murat Kırdar'ın (2010) hazırladıkları Türkiye'deki kadınların işgücüne katılımında belirleyici etkenler ve eğilimler isimli kapsamlı çalışmaya göre Türkiye'deki kadınların işgücüne katılım oranı Avrupa Birliği ve OECD ülkelerine göre oldukça düşüktür (%66,1; %60,8 ve %24,9 sırasıyla). Bu çalışmaya göre Türkiye'deki bu düşük oranın önemli nedenlerinden birisi şehirleşmedir. Türkiye'deki tarım sektör kadın istihdamı konusunda önemli bir ağırlığa sahiptir. Türkiye'deki kadınların yaklaşık %60'ı halen tarım sektöründe çalışmaktadır. Tarım sektöründe küçük ölçekli aile işletmeleri çok olduğundan kırsalda çalışan kadın işgücünün büyük çoğunluğu ücretsiz aile işçisi olarak çalışmaktadır. Katılım oranlarında önemli bir diğer faktör de özellikle kentsel alanda eğitim faktörüdür.

3.Yöntem

3.1.Veri Seti

Çalışmada kullanılan veriler 1988- 2016 yılları arasında Türkiye'deki kadının işgücüne katılım oranı, kadın istihdamı oranı, evlenme sayısı, boşanma sayısı, kadın işgücü sayısı ve orta-

lama kadın eğitim düzeyi verileri olup, kadın eğitim düzeyi verisi hariç hepsi TÜİK tarafından yayınlanan istatistiklerden elde edilmiştir. Türkiye istatistik kurumu tarafından 1988 yılından beri düzenli olarak yapılan "Hane halkı İşgücü Anketi" bu veriler için temel veri kaynağıdır. Bu veriler aylık, dönemlik ve yıllık zaman dilimlerine göre düzenlenmiş verilerdir. Bu çalışmada çoklu regresyon analizinin örneklem büyüklüğü varsayımı kuralına uygun olabilmesi için dönemsel veriler kullanılmıştır. 1988 yılından 2000 yılın kadar TÜİK verileri yıllık iki dönem olarak sınıflandırırken, 2000 yılından sonra dört dönem olarak sınıflamaya başlamıştır. Kadın eğitim düzeyi ise OECD resmi istatistik sitesinden elde edilmiştir.

3.1.1.Değişkenler

Bağımlı değişkenler kadının işgücüne katılma oranı ve kadın istihdam oranıdır.

İşgücüne katılma oranı: İşgücünün kurumsal olmayan çalışma çağındaki nüfus içindeki oranıdır.

İstihdam Oranı: İstihdamın, kurumsal olmayan çalışma çağındaki nüfus içindeki oranıdır.

Bağımsız değişkenler ise evlenme sayısı, boşanma sayısı, kadın işgücü sayısı, genel işsizlik oranı ve ortalama kadın eğitim düzeyidir.

Evlenme ve boşanma sayıları: belirtilen zaman dilimindeki resmi makamlar tarafından verilen evlenme ve boşanma sayılarıdır.

İşsizlik Oranı: İşsiz nüfusun işgücü içindeki oranıdır.

İşgücü sayısı: İstihdam edilenler ile işsizlerin oluşturduğu tüm nüfusu kapsar.

Eğitim düzeyi: Yetişkinlerin tamamlamış oldukları en yüksek eğitim seviyesini belirtir. Bu değişken bitirilmiş olan orta ve yükseköğretim için aynı yaş grubundaki nüfusun yüzdesi olarak hesaplanmıştır.

3.1.2.Veri Analizi

Verilerin analizi SPSS 20 istatistik programı ile yapılmıştır. Değişkenlerin betimsel analizi ile ortalama, ortanca, en sık tekrarlanan ve standart sapma değerleri bulunmuştur. Korelasyon analizi yapılarak değişkenler arasında ilişkilerin yönü ve şiddeti bulunmuştur. Regresyon analizleri yapılarak bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenler üzerindeki etkileri ortaya konulmuştur.

4.Analiz Sonuçları

4.1.Değişkenlerin Betimsel Analizleri (Descriptive Analysis)

Tablo.1'de araştırmada kullanılan değişkenlerin en düşük ve en yüksek değerleri, ortalamaları, ortanca sayısı, en sık tekrarlanan sayı ve standart sapmaları gösterilmiştir. Araştırmada kullanılan veriler 1988 yılı ile 2016 yılları arasını kapsamaktadır. TÜİK işgücü istatistiklerini dönemsel olarak da sunmaktadır. Verilerin çoklu regresyon analizi yapmaya verimli olabilmesi için yıllık verilerden ziyade dönemsel veriler tercih edilmiştir. TÜİK verileri üçer aylık periyotlara bölmüş ve dört dönem halinde kullanıma sunmuştur. Bu çalışmada kullanılan veriler de dönemlik verilerdir. Tabloda da görüldüğü üzere, 1988 ila 2016 yılları arasında kadın işgücü sayısı en düşük, 5.096.000, en yüksek ise 9.874.000 olarak gerçekleşmiştir. Ortalama kadın iş gücü sayısı ise 6.994.670'dir. İşgücü istihdam edilenlerle işsizlerin tümünü kapsamaktadır.

Tablo. 1. Değişkenlerin Betimsel İstatistikleri

	Yıl	Dönem	Kadın İşgücü Sayısı	İşgücüne Katılma Oranı	İşsizlik Oranı Genel	İstihdam Oranı	Kadın Eğitim Düzeyi	Evlenme Sayısı	Boşanma Sayısı
N (Örnek-lem Sayı-sı)	91	91	91	91	91	91	91	91	91
Ortalama			6994670,3	28,4	9,6	25,5	9,5	149399,2	27258,5
Ortanca			6548000,0	28,5	9,5	26,1	9,4	149399,2	27258,5
En sık tekrarlanan			6240000,0	30,2	9,2	27,4	9,5	149399,2	27258,5
Standart Sapma			1202312,9	3,6	1,9	3,4	3,1	34529,9	3267,4
Min.	1988	1	5096000	21,3	5,5	18,6	2,9	81324	21886
Max.	2016	4	9874000	36,5	16,1	33,1	16,4	245468	33137

Kadınların işgücüne katılma oranı işgücünün kurumsal olmayan çalışma çağındaki nüfus içindeki oranıdır. İşgücüne kadınların katılma oranları en düşük %21,3, en yüksek ise %36,5 olarak gerçekleşmiştir. Analiz edilen yirmi sekiz yıllık dönemde kadınların işgücüne katılım oranının ortalaması yüzde 28,4'tür. Çalışmada ele alınan değişkenlerden birisi de işsizlik oranıdır. İşsiz nüfusun işgücü içindeki oranıdır. İşsizlik oranı hem erkekleri hem de kadınları içerecek şekilde genel olarak ele alınmıştır. Türkiye'de belirtilen yirmi sekiz yılın ortalama işsizlik oranı yüzde 9,6'dır. En düşük işsizlik oranı %5,5, en yüksek işsizlik oranı ise %16,1olarak gerçekleşmiştir. İstihdam oranı, istihdamın kurumsal olmayan çalışma çağındaki nüfus içindeki oranıdır. Analiz edilen yirmi sekiz yılın kadınlar için ortalama istihdam oranı 25,5'tir. En düşük istihdam oranı %18,6, en yüksek istihdam oranı ise %33,1 olarak gerçekleşmiştir. Kadınların eğitim düzeyi verisi OECD veri bankasından elde edilmiştir. Eğitim düzeyi tamamlanan en yüksek eğitim olarak belirtilmektedir. Bu veri aynı yaş grubundaki kadınlardan ortaöğretim ve yükseköğretimi tamamlayanların yüzdesi olarak tanımlanmaktadır. Kadınların ortalama eğitim düzeyleri %9,5 ve en düşük eğitim seviyesi %2,9, en yüksek eğitim seviyesi de %16,4 olarak belirtilmiştir. Evlenme sayısı ortalama 149399 olarak gerçekleşmiştir. En az evlenme sayısı 81324, en çok evlenme sayısı ise 245468 olarak gerçekleşmiştir. Boşanma sayısının ortalaması ise 27258'dir ve en düşük boşanma sayısı 21886 iken en yüksek boşanma sayısı da 33137 olarak gerçekleşmiştir.

4.2. Korelasyon Analizi

Korelasyon analizi iki farklı değişken arasındaki ilişkinin gücü ve yönünü belirleyebildiğimiz bir analiz türüdür. Belirlenen bu ilişki sadece mekanik bir ilişkidir, yani bir değişken artarken diğer değişkenin artması veya azalması söz konusudur. Bunun ötesinde neden-sonuç ilişkisini gösterebilen bir analiz değildir. Aşağıdaki tablo-2 de korelasyon matriksi görülmektedir. Tablodaki değerler pearson correlation değerini ifade etmektedir ve "r" simgesi ile gösterilmektedir. "r" değeri -1 ile +1 arasında bir değer alabilir. "r" değeri ilişkinin gücünü ve önün-

deki işaret ise ilişkinin yönünü göstermektedir. Artı değerler pozitif ilişki anlamına gelmektedir ve bir değişkenin değerinin artarken diğer değişkenin değerinin de arttığını ifade eder. Eksi işareti ise negatif işareti anlamına gelmektedir. Bir değişkenin değerinin artarken diğerinin değerinin azalmasını ifade etmektedir. Çalışmada ele alınan bağımlı değişkenler kadınların işgücüne katılma oranı ve istihdam oranı değişkenleridir. Buna göre kadınların işgücüne katılma oranı ile istihdam oranı değişkeni arasında doğrusal, pozitif ve anlamlı bir ilişki vardır (r=,978, p<,01). Bu ilişkinin 'r' değeri çok yüksektir, bu da ilişkinin çok güçlü olduğu anlamına gelmektedir. İşgücüne katılma oranı ile evlenme sayısı arasında da doğrusal, pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır (r=,208, p<,05). Bu ilişki zayıf bir ilişkidir. Evlenme sayısı arttıkça, kadınların işgücüne katılımı da artış göstermektedir. Başka bir ifade ile evlenen kadınların işgücüne katılımı zayıf olsa da devam etmektedir. İşgücüne katılma oranı ile istatistiksel olarak anlamlı, doğrusal ve pozitif bir ilişkisi olan diğer bir değişken de boşanma sayısıdır (r=,527, p<,01). Bu ilişki güçlü bir ilişkidir. Diğer bir ifade ile boşanma sayısı arttıkça kadınların işgücüne katılım oranları da artmaktadır. İşgücüne katılma ile Kadın işgücü sayısı arasında da doğrusal, pozitif ve anlamlı bir ilişki vardır ve bu ilişkinin gücü orta derecededir (r=,520,p<,01). Kadınların işgücüne katılma oranı ile genel olarak işsizlik oranı arasında ise doğrusal, negatif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki mevcuttur (r=-,394, p<,01). Bu ilişki orta derecede kuvvetli bir ilişkidir. Ülkede genel işsizlik oranı arttıkça kadınların işgücüne katılma oranları azalmaktadır. Bu sonuç bize ülkedeki işsizlik oranın artmasına neden olan işten çıkarmalar, işyerlerinin kapanması nedeni ile işsiz kalan insanların genel olarak kadınlar olduğunu anlatmaktadır. Başka bir ifade ile ülkedeki işsizlik oranının yükselmesinde kadınlar erkeklere göre daha çok etkilenmekte, kadınların iş gücüne katılması azalmaktadır.

Kadınların işgücüne katılma oranları ile istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkisi olmayan tek değişken ise kadın eğitim düzeyidir (r=,093, p>,05). Bunun değişik nedenleri olabilir. Kadınların çalıştıkları işlerin eğitim gerektirmeyen işler olduğu anlamı çıkabilir. Kadınların tarım sektöründe, aile içi işletmelerde veya vasıfsız eleman olarak çalıştıkları sonuçları çıkabilir. Bu konu tartışma bölümünde ayrıntılı tartışılacaktır.

Tablo.2. Değişkenlerin Korelasyon Analizi (N=91)

		1	2	3	4	5	6	7
1- İş gücüne katılma oranı	r	-						
2- İstihdam oranı	r	,978**	-					
3- Evlenme sayısı	r	,208*	,209*	-				
4- Boşanma sayısı	r	,527**	,414**	-,025	-			
5- Kadın işgücü sayısı	r	,520**	,389**	,182	,756**	-		
6- İşsizlik oranı	r	-,394**	-,548**	-,264*	,061	,123	-	
7- Kadın eğitim düzeyi	r	,093	-,051	,036	,672**	,663**	,364**	-

**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Çalışmanın diğer bağımlı değişkeni ise kadın istihdam oranıdır. Kadın istihdam oranı ile evlenme sayısı arasında doğrusal, anlamlı ve pozitif bir ilişki vardır ve bu ilişkinin gücü zayıftır (r=,209, p<,05). Evlenme sayısı arttıkça, kadın istihdamında az da olsa bir artış söz konusudur. Kadın istihdamı ile boşanma sayısı arasında ise doğrusal, anlamlı ve pozitif bir ilişki mevcuttur ve bu ilişkinin gücü orta derecededir (r=,414, p<,01). Boşanma sayısı arttıkça, kadın istihdamında da bir artma olmaktadır. Kadın istihdamı ile kadın işgücü sayısı arasında pozitif, anlamlı ve doğrusal bir ilişki vardır ve bu ilişkinin işgücü orta derecededir (r=,389, p<,01). Kadın istihdamı ile doğrusal, anlamlı fakat negatif bir ilişkisi olan değişken ise genel işsizlik oranıdır ve bu ilişkinin gücü kuvvetlidir (r=-,548, p<,01). Ülkede kadın-erkek genel olarak işsizlik oranındaki artış durumunda kadınların istihdam oranında aksi yönde bir düşüş yaşanmaktadır. Kadın istihdamı ile istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkisi olmayan tek değişken ise kadın eğitim düzeyidir. Bu konu da çalışmanın diğer bölümü olan sonuç kısmında tartışılacaktır. Korelasyon analizine dahil edilen diğer değişkenlerden, evlenme sayısı ile genel işsizlik oranı arasında doğrusal, anlamlı ve negatif bir ilişki mevcuttur ve bu ilişkinin gücü zayıftır (r=-,264, p<,05). Bu ilişkiyi anlamamıza yardımcı olacak bir diğer ilişki ise kadın işgücü sayısı ile boşanma sayısı arasındaki doğrusal, güçlü, anlamlı ve pozitif ilişkidir (r=,756, p<,01). Bu iki değer beraber okunduğunda boşanma sayısı ile kadın işgücü ve kadınların istihdamı doğru orantılı değişkenlerdir.

4.3. Regresyon Analizi

Regresyon analizi bağımlı değişken üzerinde etkisi olan bağımsız değişkenlerin neler olduğunu tespit etmemize yarayan bir analiz yöntemidir. Regresyon analizi bir veya birden fazla bağımsız değişkenden bir bağımlı değişkeni tahmin etme yöntemi olarak da tanımlanmaktadır. Aşağıdaki tablo-3 de bağımlı değişkenler olan kadının işgücüne katılma oranı ile kadın istihdam oranı değişkenlerine etki ettiği düşünülen evlenme sayısı, boşanma sayısı, genel işsizlik oranı, kadın eğitim düzeyi ve kadın işgücü sayısı bağımsız değişkenlerinin etkileri analiz edilmiştir. Her bir bağımlı değişken için bir model oluşturulmuştur.

Model-1'de bağımsız değişkenlerin kadının işgücüne katılma oranı değişkenine etkileri analiz edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre model-1'in düzeltilmiş R^2 değeri 0,569'dur. Bu sonuç, Model-1'e dahil edilen bağımsız değişkenlerin, bağımlı değişken olan kadının işgücüne katılma oranındaki varyansın %56,9'unu açıkladığı anlamına gelmektedir. Regresyon analizinin ANOVA test sonuçları da ($F_{5/85}$=27,355, p<,01) analize dahil edilen bağımsız değişkenlerden en az bir tanesinin bağımlı değişkenle aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Tabloda da görüldüğü üzere, Model-1'de kadının işgücüne katılma oranı ile evlenme sayısı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Korelasyon analizi bire-bir bir analiz yöntemidir. Regresyon analizi ise çoklu değişkenli bir analiz yöntemidir. Bu nedenle korelasyon analizinde iki değişken arasında anlamlı çıkan bir değişken, regresyon analizinde analize diğer değişkenler de katıldığı için, anlamlı bir sonuç vermeyebilir. Evlenme sayısı değişkeni de regresyon analizinde anlamlı çıkmamıştır. Kadının işgücüne katılım oranı ile boşanma sayısı arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir ilişki bulunmaktadır (β=,491, p<,01). Boşanma sayısındaki her bir standart birim artışta kadının işgücüne katılma oranında 0,491 standart birim artış gözlemlenmektedir. Bu sonuç boşanmış kadınların işgücüne katılım gösterdiğini anlatmaktadır. Kadınların işgücüne katılma oranı ile istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif ilişkisi olan diğer değişken ise kadın işgücü sayısıdır. Kadın işgücü sayısı işsiz ve işi olan kadın sayısının toplamını ifade etmektedir. Dolayısıyla kadın işgücü sayısının artması bir anlamda kadın nüfusunun artması anlamına gelmektedir. Kadın nüfusunun artması ile kadınların işgücüne katılma oranlarının da artması beklenen bir sonuçtur (β=,462, p<,01). Kadının işgücüne ka-

tılma oranı ile genel işsizlik oranı arasında ise anlamlı fakat negatif bir ilişki bulunmaktadır (β=-,303, p<,01). Genel işsizlik oranında her bir standart birim artışta, kadının işgücüne katılma oranında 0,303 standart birim bir azalma görülmektedir. Diğer bir ifade ile Ülkedeki işsizlik oranı genel olarak arttıkça, kadınların işgücüne katılma oranında bir düşüş gözlemlenmektedir. Korelasyon analizindeki negatif yönlü ilişki regresyon analizinde de aynı yönde, negatif çıkmıştır. Kadın işgücüne katılma oranı ile istatistiksel olarak anlamlı fakat negatif bir ilişkisi olan diğer değişken ise kadının eğitim düzeyidir (β=-,436, p<,01). Kadın eğitim düzeyi korelasyon analizinde anlamlı çıkmamasına rağmen, regresyon analizinde anlamlı çıkmıştır. Kadının eğitim süresi bir standart birim arttığında, kadının işgücüne katılma oranında 0,436 standart birim oranında bir azalma görülmektedir. Bu sonuç kadınların çalıştıkları işlerin eğitim seviyesi ile ilgili olmayan işler olduğunu göstermektedir. Bu sonuç çalışmanın tartışma bölümünde tartışılacaktır.

Tablo 3: Regresyon Analizinin Sonuçları (N=91)

Değişkenler	**MODEL-1**			**MODEL-2**		
	Kadının İşgücüne Katılma Oranı			**Kadın İstihdam Oranı**		
	B	**SE**	**β**	**B**	**SE**	**β**
1- Evlenme Sayısı	,00008	,000	,073	,0004	,000	,046
2- Boşanma Sayısı	0,001	,000	,491**	,000	,000	,443**
3- İşsizlik Oranı Genel	-,559	,151	-,303**	-,786	,140	-,447**
4- Kadın Eğitim Düzeyi	-,497	,125	-,436**	-,491	,115	-,453**
5- Kadın İş Gücü Sayısı	,00001	,000	,462**	,00001	,000	,401**
Düzeltilmiş R^2	**,569**			**,594**		
ANOVA	**df=5/85; F=27,355; p=,000**			**df=5/85; F=24,794; p=,000**		
***p < 0.05 **p < 0.01**						

Model-2'de ise bağımsız değişkenlerin kadın istihdam oranı değişkenine etkileri analiz edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre model-2'in düzeltilmiş R^2 değeri 0,594'tür. Bu sonuç, Model-2'ye dahil edilen bağımsız değişkenlerin, bağımlı değişken olan kadının istihdam oranındaki varyansın %59,4'ünü açıkladığı anlamına gelmektedir. Regresyon analizinin ANOVA test sonuçları da ($F_{5/85}$=24,794, p<,01) analize dahil edilen bağımsız değişkenlerden en az bir tanesinin bağımlı değişkenle aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunduğunu göstermektedir. Model-2'de kadın istihdam oranı ile evlenme sayısı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Kadın istihdam oranı ile boşanma sayısı arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir ilişki bulunmaktadır (β=,443, p<,01). Boşanma sayısındaki her bir standart birim artışta kadının işgücüne katılma oranında 0,443 standart birim artış gözlemlenmektedir. Bu sonuç boşanmış kadınların istihdam oranlarının arttığını anlatmaktadır. Kadın istihdam oranı ile istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif ilişkisi olan diğer değişken ise kadın işgücü sayısıdır. Kadın işgücü sayısının artması bir anlamda kadın nüfusunun artması anlamına geldiğinden, kadın nüfusunun artması ile kadın istihdam oranlarının da artması beklenen bir sonuçtur (β=,401, p<,01). Kadın istihdam oranı ile genel işsizlik oranı arasında ise anlamlı fakat negatif bir ilişki bulunmaktadır (β=-,447, p<,01). Genel işsizlik oranında her bir standart birim artışta, kadın istihdam oranında 0,447 standart birim bir azalma görülmektedir. Diğer bir ifade ile Ülkedeki

işsizlik oranı genel olarak arttıkça, kadınların istihdam oranında bir düşüş gözlemlenmektedir. Kadın istihdam oranı ile istatistiksel olarak anlamlı fakat negatif bir ilişkisi olan diğer değişken ise kadının eğitim düzeyidir (β=-,453, p<,01). Kadının eğitim süresi bir standart birim arttığında, kadının istihdam oranında 0,453 standart birim oranında bir azalma görülmektedir. Bu sonuç çalışmanın tartışma bölümünde tartışılacaktır.

5. Sonuç

Üretim faktörlerinin başında gelen beşeri sermaye kadın ve erkeklerden oluşsa da, erkeklerin lehine dengesiz bir durum dünya genelindeki birçok ülkede söz konusudur. Hâlbuki üretim sürecindeki diğer sermayelerin etkin ve verimli kullanılması ekonomik kalkınmanın gereği olduğu gibi, beşeri sermayenin de etkin ve verimli kullanılması koşullardan birisidir. Beşeri sermaye ile ilgili bu dengesiz, etkin olmayan ve verimsiz durumun resmini çekmek için Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verileri taranarak, 1998-2016 yılları arasında kadının işgücüne katılma oranı ile kadın istihdam oranları bağımlı değişken olarak belirlenmiştir. Bu değişkenlere etkisi olduğu literatürde tartışılmış ve analiz edilmiş, medeni durum, genel işsizlik oranı, kadın işgücü sayısı ve eğitim düzeyleri de bağımsız değişken olarak belirlenip temel istatistik metotları ile analiz yapılmıştır. Birebir değişken analizi olan korelasyon analizinde ortaya çıkan en dikkat çekici sonuçlardan bir tanesi kadının eğitim düzeyi ile kadın istihdam oranı ve kadının işgücüne katılma oranı arasında anlamlı bir ilişkinin çıkmamış olmasıdır. Çoklu değişken analizi olan regresyon analizinde ise aynı değişken istatistiksel olarak anlamlı çıkmıştır. Kadının eğitim düzeyi değişkeni ile hem kadın istihdam oranı hem de kadını işgücüne katılım oranı değişkenleri arasında negatif yönlü bir ilişki anlamlı çıkmıştır. Bu sonuçlar kadınların çalıştıkları işlerde eğitim seviyesinin önemli olmadığı veya kadının eğitim seviyesi ile ilgili olmayan işlerde çalıştığını göstermektedir. Bu bulgular literatür de ki bulgularla uyuşmaktadır. Çınar (1994) yaptığı çalışmada evde çalışan kadınları irdelemiş ve evde çalışan kadınları vasıfsız kent göçmenleri olarak tanımlamıştır. Aynı şekilde, Başlevent ve Onaran (2004), Türkiye'deki kadın istihdamının %9,4'ünü kendi işinde çalışan, %9,7'sini ise ücretsiz aile işçileri olduğunu belirtmektedir. Dayıoğlu ve Kırdar ise (2010) yaptıkları çalışmada Türkiye'deki kadınların hala yaklaşık %60'ının tarım sektöründe çalıştığını belirtmektedirler. Çalışmamızda ortaya çıkan kadın eğitim düzeyi ile istihdam ve işgücüne katılma arasında korelasyon analizinde bir anlamlılık tespit edilememesi, ve regresyon analizinde anlamlı ancak negatif yönlü bir ilişkinin çıkması literatürde bahsedilen bu çalışmaların bulguları ile örtüşmektedir. Analiz sonuçlarında elde edilen ve tartışılması gereken bir diğer nokta da ülkedeki genel işsizlik oranı ile bağımlı değişken olan kadının işgücüne katılma oranı ve kadın istihdam oranı arasındaki korelasyon ve regresyon analizlerindeki negatif ilişkidir. Bu sonuçlara göre ülkedeki işsizlik oranın artmasına neden olan işten çıkarmalar, işyerlerinin kapanması nedeni ile işsiz kalan insanların genel olarak kadınlar olduğu görülmektedir. Başka bir ifade ile ülkedeki işsizlik oranının yükselmesinde kadınlar erkeklere göre daha çok etkilenmekte, kadınların iş gücüne katılması azalmaktadır.

KAYNAKLAR

Buğra, Ayşe; Çakar, Betül, (2010),"Structural Change, the Social Policy", Environment and Female Employment in Turkey. Development and Change, 41(3): 517–538.

Başlevent, Cem; Onaran, Özlem, (2003),"Are Turkish wives more likely to become addedor discouraged workers?", Labour, 17(3), 439–458.

Bumpass, Larry, (1990), "What's happening to the family? Interactions between demographic and institutional change",Demography, 27 (4): 483-498.

Başlevent, Cem; Onaran, Özlem, (2004),"The Effect of Export-Oriented Growth on Female Labor Market Outcomes in Turkey. World Development" Vol. 32, No. 8, pp. 1375–1393. Doi:10.1016/j. World dev.2004.02.008.

Constance, Sorrentino, (1983),"International comparisons of labor force participation", 1960-81. Monthly Labor Review, Vol, 106, No. 2 (February 1983), pp. 23-36.

Çınar, Murat, (1994), "Unskilled Urban Migrant Women and Disguised Employment: Home Working Women in Istanbul, Turkey", World Development 22(3): 369–80.

Dante, Contreras; Gonzalo, Plaza (2010),"Cultural Factors in Women's Labor Force Participation in Chile", Feminist Economics, 16:2, 27-46, DOI:10.1080/ 13545701003731815.

Dayıoğlu, Meltem; Kırdar, Murat, (2010),"Türkiye'de Kadınların İşgücüne Katılımında Belirleyici Etkenler ve Eğilimler", Çalışma Raporu Sayı:5. DPT ve Dünya Bankası.

İlkkaracan, İlkay, (2012),"Why so Few Women in the Labor Market in Turkey?", Feminist Economics, 18:1, 1-37, DOI: 10.1080/13545701.2011.649358.

İLO, Uluslararası Çalışma Örgütü, www.ilo.org., (2010),"Global Employment Trends 2010",Geneva: ILO.

İLO, Uluslararası Çalışma Örgütü, www.ilo.org., (2012),"Global Employment Trends for Women 2012", Geneva: ILO.

Kılıç, Dilek; Öztürk, Selcen, (2014),"Türkiye'de Kadınların İşgücüne Katılımı Önündeki Engeller ve Çözüm Yolları: Bir Ampirik Uygulama", Amme İdaresi Dergisi, Cilt 47, Sayı 1, s. 107-130.

Kızılgöl, Özlem, (2012),"Kadınların İşgücüne Katılımının Belirleyicileri: Ekonometrik Bir Analiz", Doğuş Üniversitesi Dergisi 13(1). 88-101.

Makal, Ahmet, (2010), "Türkiye'de Erken Cumhuriyet Döneminde Kadın Emeği", Çalışma ve Toplum, Cilt: 2, s. 13-40.

Mincer, Jacob, (1958),"Investment in Human Capital and Personal Income Distribution", The Journal of Political Economy, Vol. 66, No: 4, August, s. 281-302.

Özer, Mustafa; Biçerli, Kemal, (2003-2004), "Türkiye'de kadın işgücünün panel veri analizi", Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 3 (1), 55-85.

Randall, J. Olsen (1994),"Fertility and the Size of the U. S. Labor Force", Journal of Economic Literature, Vol. 32, No. 1, pp. 60-100.

Smith, James P; Ward, Michael P, (1985), "Time-Series Growth in the Female Labor Force", Journal of Labor Economics, Vol.3, No:1, s.59-90.

Standing, Gonzalo, (1999), "Global Feminization Through Flexible Labor: A Theme Revisited", World Development,Vol. 27, No:3, s. 583-602.

Sundström, Marianne; Stafford, Frank, (1992),"Female labour force participation, fertilityand public policy in Sweden. European Journal of Population Revue Européenne de Démographie", 8: 199-215.

TÜİK, Türkiye İstatistik Kurumu, (2016), "İstatistiklerle Kadın", Sayı: 24643 www.tuik.gov.tr/PdfGetir.do?id=24643

UNDP, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, (2007),"Human Development Report 2007/2008 Fighting Climate Change: Human Solidarity in a Divided World", New York: UNDP. http://hdr.undp.org/en/media/hdr_20072008_en_complete.pdf.

Véronique Genre , Ramón Gómez Salvador and Ana Lamo (2010),"European women: why do(n't) they work?", Applied Economics, 42:12, 1499-1514, DOI: 10.1080/00036840701721547.

View publication stats